

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 657:006.32(477)

ФАСЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИРОДНОГО КАПІТАЛУ ЯК ОСНОВА ЙОГО ОБЛІКОВО-ЗВІТНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

DOI 10.32782/2224-6282/151-9

JEL: M41, Q50

Ковалевська Н. С., к.е.н.,
Лопін А. О.

Харківський державний університет харчування та торгівлі

Метою статті визначено розробку фасетної класифікації природного капіталу як основи його обліково-звітної інтерпретації в контексті сталого розвитку інвайронментальної економіки в умовах функціонування суспільства знань. Доведено, що віднесення функцій природного капіталу до життєпідтримуючих обґрунтовує практичне значення класифікації об'єктів бухгалтерського обліку оскільки, вона залежно від цільової спрямованості використання даних для підтримки системи управління підприємством забезпечує їх групування та систематизацію в різноманітних обліково-аналітичних розрізах. В статті обґрунтовано взаємозалежність процесу розробки обліково-звітної системи для відображення нових і специфічних видів активів, зобов'язань, доходів та витрат сучасних підприємств харчової галузі від науково-обґрунтованої класифікації об'єктів обліку. Досліджено ієрархічний і фасетний підходи до класифікації будь-яких об'єктів, які відрізняються різною стратегією використання класифікаційних ознак та підпорядкованістю елементів, наведено аналіз переваг та недоліків обох методів. Доведено, що більш адекватним методом класифікації екологічних аспектів діяльності підприємств харчової галузі є фасетний метод. Розроблено фасетну класифікацію природного капіталу, в якій виділено наступні фасети: необоротні активи, оборотні активи, капітал, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, елементи природного капіталу для розкриття за UNCTAD Core Indicators, елементи природного капіталу для розкриття за Methodology for SDG indicator 12.6.1, елементи природного капіталу для формування звіту про управління. Доведено можливість застосування запропонованої фасетної класифікації підприємствами різних видів діяльності. Проілюстровано на прикладі екологічних активів підприємств харчової галузі врахування галузевої специфіки при моделюванні подальшої деталізації елементів природного капіталу в рамках кожного розділу конкретного фасета. Запропоновано розроблену класифікацію покласти в основу розробки робочого плану рахунків синтетичного обліку, диференційованих відповідно до набору звітних показників, а в подальшому на її основі розробляти моделі аналітичного обліку екологічних аспектів діяльності підприємства та відповідні документи первинного обліку.

Ключові слова: природний капітал; ієрархічна класифікація; фасетна класифікація; екологічні аспекти діяльності; підприємства харчової галузі; обліково-звітна система; вартість природних активів

UDC 657:006.32(477)

FASCET CLASSIFICATION OF NATURAL CAPITAL AS THE BASIS OF ITS ACCOUNTING AND REPORTING INTERPRETATION

DOI 10.32782/2224-6282/151-9

JEL: M41, Q50

**Kovalevska N., PhD in Economics,
Lopin A.***Харківський державний університет харчування та торгівлі*

The purpose of the article is to develop natural capital facet classification as the basis of its accounting interpretation in the context of environmental economy sustainable development in the knowledge society functioning conditions. It is proved that relation of natural capital functions to lifesupporting substantiates practical importance of accounting objects classification provides their grouping and systematization in various accounting and analytical sections depending on the purpose of using data to support the enterprise management system. The article substantiates the interdependence of the accounting system development to reflect the new and specific types of assets, liabilities, income and expenses of modern food technology businesses from the point of the science-based accounting objects classification. The hierarchical and facet approaches to the classification of any objects, differentiated by the strategy of classification features use of and elements subordination, are investigated. Advantages and disadvantages of both classification methods are analyzed. It is proved that the facet method is more adequate for classification of the ecological aspects of the food technology enterprises activities. Within developed facet classification of the natural capital elements following facets has been selected: non-current assets, current assets, capital, long-term liabilities, current liabilities, elements of natural capital for disclosure by UNCTAD Core Indicators, elements of natural capital for disclosure by Methodology for SDG indicator 12.6.1, elements of natural capital for the Management report generation. The possibility of applying proposed facet classification by enterprises of different types of activities has been proved. It is illustrated on environmental assets of the food technology enterprises taking into account industry specificity when modeling further detailing of the natural capital elements within each section of a particular facet. It is suggested to use the developed classification into the basis of modeling of the synthetic accounting accounts system and reporting indicators, developing analytical accounting models of ecological aspects of the food technology enterprises economic activities and designing of corresponding documents for primary accounting.

Keywords: natural capital; hierarchical classification; facet classification; environmental aspects of activity; food technology enterprises; accounting and reporting systems; natural assets value

Актуальність проблеми. В сучасному суспільстві все більшого значення набуває інформація щодо напрямів використання та відновлення природного капіталу, вартості природних активів підприємств різних галузей економіки, ефективності заходів з охорони навколишнього середовища та впливу природного капіталу на соціо-економічний розвиток суспільства. Тому, Директивою 2014/95/ЕС щодо розкриття нефінансової та різноманітної інформації деякими великими підприємствами і групами з метою підвищення відповідності та

порівнянності нефінансової інформації, що підлягає розкриттю, на всій території Європейського Союзу започатковано вимогу щодо розкриття великими підприємствами нефінансових показників, які характеризують екологічні аспекти діяльності, природний капітал та потенційні наслідки їхньої діяльності для навколишнього середовища. Для підприємств харчової галузі фіксація екологічних аспектів діяльності на рахунках бухгалтерського обліку та їх відображення у звітності набуває першочергового значення оскільки їх діяльність окрім опосередкованого впливу на людину через споживання води, використання енергії, викиди парникових газів і забруднення повітря внаслідок технологічного процесу, завдає і безпосередній вплив на здоров'я і безпеку громадян, що актуалізує дослідження облікових аспектів управління природним капіталом підприємств харчової галузі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Облік покладається на класифікацію як на необхідну частину аналізу, розподіляючи величезні масиви первинних даних за категоріями, що забезпечує їх подальше угруповання відповідно до встановлених класифікаційних ознак та взаємозв'язку між ними [1]. За допомогою класифікації створюється основа для асоціацій, сполучень, розподілу та структуризації даних, що використовуються обліковим персоналом для визначення результатів діяльності будь-яких підприємств [2, с. 22]. В обліку класифікація виступає у вигляді, так званої карти для рахунків (звітів) та характеризує певним чином і певною мірою підприємство. На сьогодні одним із основних чинників, які створюють труднощі класифікації в фінансовому обліку та пов'язані зі швидким розвитком глобалізаційних процесів у світі, є зменшення у структурі капіталу підприємства матеріальних ресурсів над нематеріальними та перетворення останніх на ключові фактори виробничих процесів. Це пояснюється збільшенням ролі нематеріальних активів у всіх сферах людської діяльності. Процеси інтернаціоналізації вимагають суттєвих змін у системах поглядів та понять щодо класифікації в бухгалтерському обліку [3, с. 103]. На думку провідного англійського економіста професора К. Ноубса застосування класифікації в бухгалтерському обліку: сприятиме більш точному визначенню схожих та відмінних рис систем бухгалтерського обліку і звітності у різних країнах; зможе допомогти у встановленні в країні бухгалтерської справи та обрати модель, яка найбільш підходить для компаній у цій країні; буде хорошим пізнавальним інструментом, який надає чудову можливість сфокусуватись на «провідних країнах», кожна з яких є прикладом підходу

до формування моделі фінансового обліку і звітності певного типу; дозволить спеціалістам з бухгалтерського обліку передбачити, виходячи з досвіду застосування типової моделі, з якими проблемами може зіштовхнутись країна, в якій діє або починає розвиватись така ж модель [4]. Тому, можна стверджувати, що саме на основі науково-обґрунтованої класифікацій об'єктів обліку мають розроблятися процедури обліку нових і специфічних видів активів, зобов'язань, доходів та витрат сучасних підприємств харчової галузі. Тому принципи побудови облікової класифікації слід тлумачити в широкому сенсі емпіричного дослідження, не обмежуючи працівників обліково-економічних служб ustalеними рамками систематизації облікової інформації.

У монографії «Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання» колективом авторів констатовано, що наземні екологічні системи продукують природні товари і природні послуги. Природні послуги – це послуги з самовідтворення природи і всіх живих систем в ній. Вони також забезпечують життєдіяльність людей через поглинання відходів, колообіг речовин, реакцію фотосинтезу, регенерацію кисню, формування ґрунтів та підтримку їх природної родючості [5, с. 94]. Віднесення функцій природного капіталу до життєпідтримуючих обґрунтовує практичне значення класифікації об'єктів бухгалтерського обліку оскільки, вона залежно від цільової спрямованості використання даних для підтримки системи управління підприємством забезпечує їх групування та систематизацію в різноманітних обліково-аналітичних розтинах. Крім того класифікація значною мірою визначає основні напрями організації відображення в обліку та звітності елементів на прикладному рівні, що уможливорює оптимальне співвідношення окремих елементів в межах об'єкту дослідження, забезпечує вибір адекватних методичних прийомів за такими функціями управління як облік, планування, контроль, аналіз і моделювання управлінських рішень.

Стрімке погіршення екологічної ситуації у планетарному масштабі спричинило нагальну потребу у виділенні нових видів екологічних товарів та послуг, розробці екологічно-безпечних методів виробництва, побудові нових логістичних схем, що надало поштовх для розробки принципово нової класифікації елементів природного капіталу. Проведений огляд та аналіз літератури дозволив зробити висновок, що не існує загального підходу до класифікації природного капіталу взагалі і природного капіталу підприємств харчової галузі зокрема. Окремі

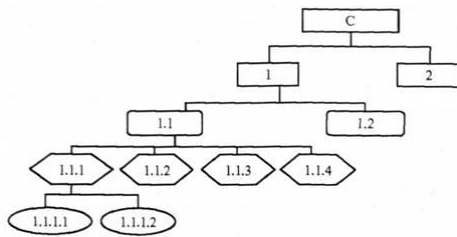
дослідники екологічних аспектів виробничої діяльності акцентують увагу на класифікації витрат підприємства на ресурсозберігаючі, природо-відновлювальні та еколого-безпечні технології [6; 7; 8; 9], або на класифікації природних активів та екологічних послуг [10; 11; 12]. При цьому поза увагою науковців дотепер залишаються деякі аспекти впливу природного капіталу підприємства на споживчий попит та зростання добробуту населення, як ключових чинників сталого розвитку економіки в цілому. Тому метою статті визначено розробку фасетної класифікації природного капіталу як основи його обліково-звітної інтерпретації в контексті сталого розвитку інвайронментальної економіки в умовах функціонування суспільства знань.

Виклад основних результатів дослідження. В наукових дослідженнях автори зазвичай використовують ієрархічний підхід до класифікації елементів природного капіталу. Зокрема, В. Ф. Горячук пропонує під природним капіталом розуміти запас природних ресурсів та розподіляти його на дві категорії: поновлювані (дерева, рослини, риба, вода) і невідновлювані (корисні копалини) [13]. О. О. Нестеренко в ієрархічній класифікації природного капіталу пропонує розподілити його елементи на активи (оборотні та необоротні) та пасиви (капітал, довгострокові та поточні зобов'язання), в розрізі яких ідентифікує специфічні об'єкти бухгалтерського обліку природного капіталу [14, с. 285].

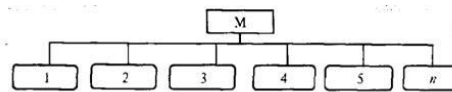
В науковій літературі відомі два основні підходи до класифікації будь-яких об'єктів: ієрархічний і фасетний, які відрізняються різною стратегією використання класифікаційних ознак та підпорядкованістю елементів. В ієрархічній системі класифікації вся існуюча множина класифікаційних об'єктів за обраною ознакою ділиться на великі групи, які в подальшому з використанням логічних підходів до розподілу діляться на менші, які обґрунтовують більш детально властивості досліджуваного об'єкту.

Фасетна система класифікації, на відміну від ієрархічної, дає змогу вибирати ознаки класифікації незалежно як одна від одної, так і від семантичного змісту об'єкта, що класифікується. Ознаки класифікації називаються фасетами (facet – рамка). Кожний фасет містить сукупність однорідних значень певної класифікаційної ознаки. Причому значення у фасеті можуть розташовуватись у довільному порядку, хоча треба надавати перевагу їх упорядкуванню. На рис. 1 наведено аналіз переваг та недоліків обох методів.

ІЄРАРХІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ



ФАСЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ



ПЕРЕВАГИ

- Можливість виділення спільності та подібності ознак об'єктів на одному і різних ступенях;
- Логічність побудови;
- Простота пошуку;
- Висока інформаційна місткість
- Гнучкість системи;
- Зручність використання;
- Можливість обмеження кількості ознак без втрати достатності охоплення об'єктів;
- Можливість обирати класифікаційні ознаки незалежно від семантичного змісту об'єкта

НЕДОЛІКИ

- Жорстка структура;
- Низька адаптованість до автоматизації;
- Обмеженість класифікаційних ознак;
- При великій глибині: надмірна громіздкість, високі витрати, труднощі у використанні
- При невеликій глибині: інформаційна недостатність, неповне охоплення об'єктів і ознак
- Неможливість виділення спільності і різниці між об'єктами в різних класифікаційних угрупованнях;
- Складність використання в багатоаспектних номенклатурах при мануальній обробці даних
- Обмежене використання ємності класифікації

Рис. 1 Порівняння фасетної та ієрархічної класифікації

Джерело: авторська розробка

Багатогранність складових природного капіталу та значна варіативність їх впливу на результати діяльності суб'єкта господарювання дозволяють стверджувати, що більш адекватним методом класифікації екологічних аспектів діяльності підприємств харчової галузі є саме фасетний метод. Тому, в розробленій класифікації виділено наступні фасети: необоротні активи, оборотні активи, капітал, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, елементи природного капіталу для розкриття за UNCTAD Core Indicators, елементи природного капіталу для розкриття за Methodology for SDG indicator 12.6.1, елементи природного капіталу для формування звіту про управління (таблиця 1).

Таблиця 1 – Фасетна класифікація екологічних аспектів діяльності підприємств харчової галузі

№	Код фасета	Розділ фасета	Опис
1	2	3	4
1	NA		Необоротні активи
		1	Основні засоби природоохоронного призначення
		2	Біорізноманіття
		3	Права користування природними ресурсами
		4	Капітальні інвестиції природоохоронного характеру
			Оборотні активи
2	CA	1	Виробничі запаси
		2	Поточні біологічні активи
		3	Органічне виробництво
		4	Готова продукція
		5	Розрахунки
		6	Витрати майбутніх періодів
			Капітал
3	C	1	Природний капітал
		2	Природний капітал у дооцінках
		3	Додатковий природний капітал
		4	Вилучений природний капітал
		5	Забезпечення відновлення природного капіталу
4	LTL		Довгострокові зобов'язання
		1	Цільове фінансування природоохоронних заходів
		2	Довгострокові зобов'язання з оренди
5	CL		Поточні зобов'язання
		1	Розрахунки з постачальниками та підрядниками
		2	Розрахунки за податками й зборами
		3	Розрахунки за страхуванням
		4	Розрахунки за виплатами працівникам
		5	Доходи майбутніх періодів
6	UICI		UNCTAD ISAR Core Indicators
		1	Переробка та повторне використання води
		2	Ефективність використання води
		3	Дефіцит водних ресурсів
		4	Скорочення обсягів утворення відходів
		5	Відходи, що переробляються та повторно використовуються
		6	Небезпечні відходи
		7	Викиди парникових газів (сфера 1)
		8	Викиди парникових газів (сфера 2)
		9	Озоноруйнуючі речовини та хімікати
		10	Відновлювальна енергія
		11	Енергоефективність
7	MSDG		Methodology for SDG indicator 12.6.1
		1	Споживання води та ефективність використання води
		2	Практика мінімізації відходів та їх переробки
		3	Утворення відходів, включаючи небезпечні відходи

		4	Викиди парникових газів
		5	Інші викиди та стоки, включаючи речовини, що руйнують озон, оксиди азоту (NOX), оксиди сірки (SOX) та хімічні речовини
		6	Енергоспоживання та енергоефективність
		7	Утворення стічних вод
8	ET		Екологічний податок
		1	Обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами
		2	Обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти
		3	Обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання;
9	MR		Звіт про управління
		1	Раціональне використання води
		2	Управління відходами
		3	Викиди парникових газів
		4	Споживання енергії

Джерело: авторська розробка

Запропонована фасетна класифікація може використовуватися підприємствами різних видів діяльності. Галузева ж специфіка має враховуватися при моделюванні подальшої деталізації елементів природного капіталу в рамках кожного розділу конкретного фасета, що проілюструємо на прикладі екологічних активів підприємств харчової галузі.

На підприємствах харчової галузі для налагодження обліково-звітної системи щодо відображення екологічних аспектів діяльності перш за все необхідно визначити перелік необоротних активів, що будуть відноситися до природоохоронних. Тому в першому фасеті пропонуємо розкривати складові природного капіталу, які використовуються на підприємстві більше одного року, які деталізуються за групами. В складі основних засобів природоохоронного призначення на підприємствах харчової галузі можуть виділятися (за наявності) певні споруди, установи та обладнання, використання яких покращує стан навколишнього середовища та зменшує обсяги використання природних ресурсів, шляхом їх повторного використання та переробки. Зокрема, до таких об'єктів можуть відноситися станції біологічного, фізико-хімічного та механічного очищення виробничих і зворотних вод, оборотні системи водопостачання, поля фільтрації та акумулювальні місткості, устаткування та обладнання для проведення моніторингу охорони та раціонального використання водних ресурсів, атмосферного повітря

тощо. Запропоновані класифікаційні групи є універсальними та можуть застосовуватися на будь-яких підприємствах, проте для підприємств харчової галузі використання основних засобів природоохоронного призначення має особливу вагомість, оскільки виробництво продуктів харчування з використанням екологічнобезпечного обладнання має велике соціальне значення.

Стоки підприємств харчової промисловості є надзвичайно токсичними, згубними для навколишнього біорізноманіття [15, с. 43]. Враховуючи таку тенденцію, необхідно відмітити про зростання екологоорієнтованих капіталовкладень і здійснення природоохоронних заходів підприємствами харчової галузі в напрямку збереження та відтворення біорізноманіття. В цій фасеті доцільно виокремлювати земельні ділянки, які використовуються для органічного вирощування екологічних культур, водні екосистеми і екологічні комплекси, тварини на екологічному вигодовуванні, багаторічні насадження.

На підприємствах харчової галузі крім матеріальних, можуть використовуватися нематеріальні складові природного капіталу, до яких віднесено права користування природними ресурсами, а саме: право землекористування (для вирощення екологічних культур); лісокористування (збір лісових ягід, горіхів, грибів); водокористування (забір води з екологічно чистих джерел); користування надрами (вирощення спеціалізованих культур); користування тваринним світом (мисливство, рибальство, добування диких тварин з метою утримання); користування рослинним світом (виробництво лікарської, пряно-ароматичної та харчової сировини, заготівля деревних соків); користування територіями і об'єктами природно-заповідного фонду (для проведення кейтерингового обслуговування).

До капітальних інвестицій природоохоронного характеру відносяться всі витрати на обладнання, технічне оснащення, будівництво природоохоронного призначення. На підприємствах харчової галузі в фасетній класифікації пропонуємо виокремлювати витрати на охорону та раціональне використання земель, придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів, капітальне будівництво природоохоронних об'єктів, будівель і споруд; придбання машин та обладнання, інших робіт та витрат з охорони довкілля капітального характеру, витрати на охорону і раціональне використання водних ресурсів, витрати на охорону атмосферного повітря, витрати на охорону та раціональне використання природних рослинних та тваринних ресурсів, витрати на охорону та збереження природно-заповідного

фонду, витрати на раціональне використання, зберігання та знешкодження відходів виробництва та побутових відходів, інші витрати з охорони довкілля капітального характеру.

Наступною фасетою класифікації природного капіталу є оборотні активи, тобто об'єкти, які використовуються в одному виробничому циклі. В групі виробничі запаси доцільно виокремлювати паливо та енергію, які споживаються у процесі функціонування природоохоронних заходів, запаси води, сировина рослинного та тваринного походження тощо. В групі поточні біологічні активи на підприємствах харчової галузі виокремлюють поточні біологічні активи рослинництва та тваринництва.

Наступна фасета – органічне виробництво, залежить від специфікації підприємства харчової галузі. В цій групі можна виокремлювати виробництво органічних морських водоростей, органічної продукції аквакультури, органічної продукції бджільництва, органічної продукції тваринного та рослинного походження. В залежності від виду виробленої продукції залежить класифікація в наступній групі – готова продукція, в якій елементи фасети розподіляються за видами органічної продукції.

В фасеті розрахунки можна згрупувати розрахункові операції з різними дебіторами за операціями з природними активами та розрахунки з державними цільовими фондами за операціями з природними активами. Останньою фасетою в групі оборотні активи є витрати майбутніх періодів, які розподіляються на витрати з освоєння органічного виробництва та витрати, що пов'язані з освоєнням природних ресурсів, на придбання прав користування природними ресурсами, орендні платежі за основні засоби природоохоронного призначення, інші прямі витрати майбутніх періодів екологічного характеру.

Висновок. Підводячи підсумок можна зазначити, що першочерговим етапом дизайну системи обліку природного капіталу підприємств харчової галузі є розробка фасетної класифікації екологічних аспектів для складання Балансу (у розрізі необоротних та оборотних активів, капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань) і Звіту про управління, а також для визначення екологічного податку і внеску підприємства у досягнення цілей сталого розвитку за методологією UNCTAD ISAR Core Indicators та Methodology for SDG indicator 12.6.1. Запропонована класифікація має бути покладена в основу розробки робочого плану рахунків синтетичного обліку, диференційовані відповідно до набору звітних показників, а в подальшому на її основі розроблятимуться моделі аналітичного обліку екологічних аспектів діяльності підприємства та відповідні документи первинного обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нарібаєв К. Н. Организация бухгалтерского учета в США. М. : Финансы, 1979. 152 с.
2. Янчева Л.М., Крутова А.С., Нестеренко О.О. Інформаційні системи управління товарорухом в роздрібній торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2012. 272 с.
3. Шелест В. Проблеми класифікації нематеріальних активів як об'єктів бухгалтерського обліку. Галицький економічний вісник. 2013. №3(42). с. 102-107.
4. Nobes C. International Classification of Financial Reporting. Croom Hall, 1983. 637 p.
5. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія. За ред. Ю.О. Лупенка, В.М. Жука, В.О. Шевчука, О.В. Ходаківської. К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. 502 с.
6. Кірейцева Г. Сутність і класифікація екологічних витрат по операціях з атмосферним повітрям. Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування. 2012. № 3(61). С. 67-73.
7. Максимів Л. І. Тенденції розвитку екологічно зорієнтованого бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2005. № 5. С. 18-23.
8. Мамчук І. В. Врахування природоохоронних витрат під час проведення реструктуризації еколого-шкідливих підприємств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2009_27/10.pdf.
9. Букало Н. Екологічні витрати, їх економічна природа та стан. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 1. С. 128-137.
10. Daly Herman E. Sustaining our commonwealth of nature and knowledge. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.publicpolicy.umd.edu/faculty/daly/Forum%20on%20Social..basi%20copy%201.pdf>.
11. Serdukov K., Krutova A., Nesterenko O. Praxeological Components of Biotech Companies' Corporate Control Systems Integrated Assessment. International Journal of Advanced Biotechnology and Research. Special Issue-1, 2019, pp. 369-378.
12. Крутова А.С., Нестеренко О.О. Методологічні засади відображення об'єктів природного капіталу у звітності підприємства. Бізнес-інформ. 2018. №7. С. 177-184.
13. Горячук В. Ф. Концептуальна модель широкого розуміння капіталу. Ефективна економіка. 2012. № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_14.
14. Нестеренко О. О. Інтегрована звітність: теорія, методологія, практика : монографія. Х. : Видавець Іванченко І. С., 2018. 410 с.
15. Тараненко І. В., Назаренко К. В. Соціально-економічний ефект НТП і динаміка сталого розвитку країн світу. Наука й економіка. 2012. № 1 (25). С. 211–218.

REFERENCES:

1. Naribaev, K. N. (1979). *Organizacziya bukhgalterskogo ucheta v SShA. [Organization of accounting in the USA]*. M. : Finansy [in Russian].
2. Iancheva, L.M., Krutova, A.S. & Nesterenko O.O. (2012). *Informatsiini systemy upravlinnia tovarorukhom v rozdribnii torhivli [Information systems of commodity movement management in retail trade]*. Kharkiv : KhDUKhT [in Ukrainian].

3. Shelest, V. (2013). Problemy klasyfikatsii nematerialnykh aktyviv yak ob'ektiv bukhholderskoho obliku. [Problems of classification of intangible assets as accounting objects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Bulletin*, 3(42), 102-107 [in Ukrainian].
4. Nobes C. International Classification of Financial Reporting. Croom Hall, 1983. 637 p.
5. Lupenko, Yu.O., Zhuk, V.M., Shevchuk, V.O. & Khodakivskoi, O.V. (2013). *Fizychna ekonomiiia u vymirakh teorii i praktyky hospodariuvannia [Physical economy in the dimensions of theory and practice of management]*. K.: NNTs «IAE» [in Ukrainian].
6. Kireitseva, H. (2012). Sutnist i klasyfikatsiia ekolohichnykh vytrat po operatsiiakh z atmosfernym povitriam [The essence and classification of environmental costs for operations with atmospheric air]. *Visnyk ZhDTU: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia – ZhSTU Bulletin: Economics, Management and Administration*, 3, 67-73.
7. Maksymiv, L. I. (2005). Tendentsii rozvytku ekolohichno zorientovanoho bukhholderskoho obliku [Trends in the development of environmentally oriented accounting]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and Auditing*, 5, 18-23 [in Ukrainian].
8. Mamchuk, I. V. (2009). Vrakhuvannia pryrodokhoronnykh vytrat pid chas provedennia restrukturyzatsii ekoloho-shkidlyvykh pidpriemstv [Consideration of environmental costs during the restructuring of environmentally harmful enterprises]. *nbu.gov.ua*. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Tiru/2009_27/10.pdf [in Ukrainian].
9. Bukalo, N. (2019). Ekolohichni vytraty, yikh ekonomichna pryroda ta stan. [Environmental costs, their economic nature and condition]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Economic Journal of Lesya Ukrainka Eastern European National University*, 1, 128-137 [in Ukrainian].
10. Daly Herman E. Sustaining our commonwealth of nature and knowledge. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.publicpolicy.umd.edu/faculty/daly/Forum%20on%20Social..basi%20copy%201.pdf>.
11. Serdukov K., Krutova A., Nesterenko O. Praxeological Components of Biotech Companies' Corporate Control Systems Integrated Assessment. *International Journal of Advanced Biotechnology and Research*. Special Issue-1, 2019, pp. 369-378.
12. Krutova, A.S., Nesterenko, O.O. (2018). Metodolohichni zasady vidobrazhennia ob'ektiv pryrodnoho kapitalu u zvitnosti pidpriemstva [Methodological principles for the presentation of natural capital assets in an entity's reporting]. *Biznes-inform – Business information*, 7, 177-184 [in Ukrainian].
13. Horiachuk, V. F. (2012). Kontseptualna model shyrokooho rozuminnia kapitalu [Conceptual model of a broad understanding of capital] *Efektivna ekonomika – An efficient economy*, 3. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_3_14 [in Ukrainian].
14. Nesterenko, O. O. (2018). *Intehrovana zvitnist: teoriia, metodolohiia, praktyka [Integrated reporting: theory, methodology, practice]*. Kh. : Vydavets Ivanchenko I. S. [in Ukrainian].
15. Taranenko, I. V., Nazarenko, K. V. (2012). Sotsialno-ekonomichnyi efekt NTP i dynamika staloho rozvytku krain svitu [Socio-economic effect of NTP and dynamics of sustainable development of the countries of the world]. *Nauka y ekonomika – Science and economics*, 1, 211–218.